

Skolerne kæmper i disse måneder med at forberede den største skolereform i 30 år. Men dårlig timing, for få penge, overbebyrdede ledere og stressede lærere er ved at afspore hele projektet. Folkeskolereformen er på vej mod fiasko.

Af: Villads Andersen (van@mm.dk)
19.05.14

Regeringens stort anlagte folkeskolereform er på vej mod fiasko. Det er konklusionen fra en række skole- og ledelseseksperter på Mandag Morgens analyse af en stribe af undersøgelser, som siden august har afsløret faretruende tegn på, at reformen er ved at køre af sporet: 7 ud af 10 skoler mangler penge til at gennemføre den, 8 ud af 10 lærere ved ikke, hvordan undervisningen skal foregå efter sommerferien, og godt hver 3. lærer overvejer at droppe lærerfaget pga. reformen. Eksperter og fagfolk advarer om, at reformen er ved at blive tabt på gulvet, fordi politikerne har trumfet for mange store forandringer igennem på alt for kort tid. Samtidig skal skolerne opfylde ambitiøse lovkrav om øget inklusion, de er trængte på økonomien, og antallet af lærere svinder dag for dag. "Du kan ikke ændre folkeskolen fra Christiansborg og KL's hovedkontor. Du skal igennem lærerværelset," siger Skolepsykologernes formand, Bjarne Nielsen.

Allerede før folkeskolereformen er trådt i kraft, er den ved at køre af sporet. 7 ud af 10 skoler mangler penge til at gennemføre den, 8 ud af 10 lærere ved ikke, hvordan undervisningen skal foregå efter sommerferien, og godt hver 3. overvejer nu helt at droppe jobbet pga. reformen.

Lejf Moos, ledelsesforsker og lektor, DPU

Mandag Morgen har analyseret en stribe af de undersøgelser, der er kommet i kølvandet på den mest gennemgribende reform af folkeskolen i 30 år og forelagt analysen for en række eksperter, der følger skolens liv tæt. *Se tekstboks.* Deres konklusion er klar: Regeringens store prestigeprojekt er i overhængende fare for at ende som en fiasko, fordi man fra politisk hold har trumfet for mange store forandringer igennem på for kort tid.

Misere skyldes nemlig ikke så meget folkeskolereformen, som timingen af den. Reformen bliver lige nu hastet igennem, samtidig med at skolerne skal opfylde ambitiøse lovkrav om øget inklusion i en tid, hvor skolerne i forvejen er trængte på økonomien og lærerstaben bliver mindre og mindre. Lærerne har heller ikke glemt, hvordan de blev banket på plads i forårets overenskomstforhandlinger. De stoler ikke på, at lederne kan lede dem, når klokken ringer ind til det nye skoleår – og måske med god grund: Ikke alle skoleledere føler sig godt nok klædt på til opgaven.

Folkeskolereformen er i fare

En række undersøgelser, som er lavet siden skoleårets start i august, tegner billedet af en folkeskole, der er under massivt pres, mens den forbereder den nye folkeskolereform: Lærerne er stressede og overvejer at forlade lærerfaget, og skolerne mangler penge til at gennemføre reformen.

Lærerne er under pres

65 pct. af landets lærere overvejer at kvitte lærerfaget, viser en undersøgelse fra DR Nyheder. 63 pct. af dem – dvs. mere end hver 3. lærer – angiver skolereformen som den væsentligste årsag. Undersøgelsen er lavet blandt 842 tilfældigt udvalgte lærere.

82 pct. af lærerne ved ikke, hvordan undervisningen skal foregå efter sommerferien, viser samme undersøgelse. 88 pct. af lærerne er usikre på, hvordan det nye tiltag – understøttende undervisning – skal foregå, viser DR's undersøgelse også.

90 pct. af lærerne i København siger, at børn med vidtgående vanskeligheder som ADHD, Aspergers syndrom og autisme ikke får den hjælp, de har brug for. Undersøgelsen er lavet blandt 1.116 lærere af Københavns Lærerforening.

33 pct. af lærerne føler sig meget stressede, viser en undersøgelse blandt 16.000 medlemmer af Danmarks Lærerforening. Det er en tredobling siden 2012.

Ledelsen er under pres

45 pct. af landets borgmestre vurderer, at skolereformen er underfinansieret, viser en undersøgelse, som Altinget.dk har lavet.

70 pct. af skolelederne vurderer, at reformen er underfinansieret, viser en undersøgelse blandt 262 ledere, som Danmarks Lærerforening har lavet.

40 pct. af skolelederne føler sig ikke godt nok klædt på til de ledelsesforandringer, reformen fører med sig, viser en undersøgelse fra Mandag Morgen og Skolelederforeningen.

22 pct. af skolelederne oplever, at flere lærere søger om at blive sat ned i tid efter reformen. Det viser en undersøgelse, Politiken Research har lavet blandt 401 skoler.

56 pct. af forældrene føler sig dårligt informeret om den nye reform, viser en undersøgelse fra Epinion blandt 1.073 forældre til børn i folkeskolen.

62 pct. af forældrene mener, at øget inklusion forringer undervisningen. Det viser en undersøgelse, Epinion har lavet for Danmarks Lærerforening blandt 1.009 forældre til børn i folkeskolen.

Skolen er under pres

11 pct. – så meget faldt antallet af lærere fra august 2009 til august 2013, viser et udtræk fra kommunernes og regionernes løndatakontor foretaget af Danmarks Lærerforening. I samme periode er elevtallet faldet 3 pct.

12 pct. – så mange færre kroner er der blevet til hver elev i folkeskolen siden 2002, viser beregninger fra BDO Kommunernes Revision.

Skolepsykologernes formand og forfatter til bogen ”Reformer i folkeskolen gennem de seneste 25 år”, Bjarne Nielsen, er ikke imponeret over reformforløbet:

”Du kan ikke ændre folkeskolen fra Christiansborg og KL’s hovedkontor. Du skal igennem lærerværelset, og når lærerne både føler sig kørt over af politikerne og er under massivt pres fra de store omvæltninger, de står midt i lige nu, er det svært at være optimistisk på reformens vegne,” siger han.

Ledelsesforsker og lektor ved DPU, Lejf Moos, bakker op:

”Man har villet ryste godt og grundigt i folkeskolen for at få lærere og ledere til at vågne op til dåd, men i stedet er man kommet til at slå dem ud. Det bliver en lang sej kamp ude på skolerne fra nu af, og det er helt utænkeligt, at reformen skulle komme i nærheden af at falde på plads efter sommerferien.”

Nyt skoleår med uvished og frustration

Ude på skolerne kan de godt kende billedet. På Ådalens Skole i Frederikssund føler lærerne, at de går en usikker tid i møde, fortæller tillidsrepræsentant og lærer, Stine Thyge Jakobsen. Der er stadig mange ubesvarede spørgsmål, her en måned inden afgangseleverne overdynger de andre børn med flødekarameller.

På lærerværelset ved de, at de skal til at arbejde anderledes. Eleverne skal være længere tid i skolen, de skal bevæge sig mere, der skal organiseres lektiecafeer til dem. Lærerne skal til at arbejde sammen med pædagogerne, de skal undervise mere, og som en naturlig konsekvens får de mindre tid til at forberede sig. Især den kortere forberedelsestid vækker frustration.

Men lige så frustrerende er det, at ingen ved, hvordan man skal organisere lektiecafeerne, arbejde med bevægelse eller fordele arbejdet mellem pædagoger og lærere. På Ådalens Skole ved de ikke engang, hvor mange lektioner de skal undervise næste år:

”Vi ved, at vi skal undervise mere, men ikke om det bliver 28 eller 30 timer. Vi ved, at vi skal dele skoledagen med pædagogerne, men ikke hvordan det skal organiseres. Vi ved også, at vi skal arbejde mere med bevægelse i fagene, men ikke hvordan man gør,” fortæller Stine Thyge Jakobsen.

Lærerværelset i Frederikssund er ikke alene om at ligne et stort spørgsmålstejn. En undersøgelse, som Danmarks Lærerforening lavede i april, tegner samme billede. 82 pct. af lærerne føler sig ikke klædt på til de nye opgaver, reformen fører med sig. Og 88 pct. er usikre på, hvordan det nye tiltag under overskriften understøttende undervisning skal fungere i praksis. *Se figur 1.*

Usikkerhederne kan tydeligt mærkes på Ådalens Skole, fortæller Stine Thyge Jakobsen:

”Lige nu er ledelsen i gang med at lægge puslespillet, så skoleskemaer og vagtplaner går op efter sommerferien. Men modsat tidligere er lærerne mere tilbageholdende med at byde ind på de opgaver, der skal håndteres, fordi de ikke ved, hvad opgaverne indeholder,” siger hun.

Når kaoset bryder ud

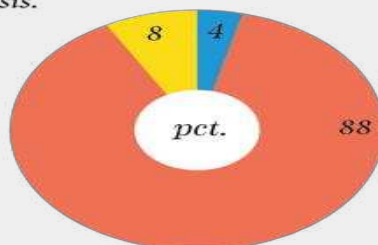
Frustrerende reform

Figur 1 | Forstør

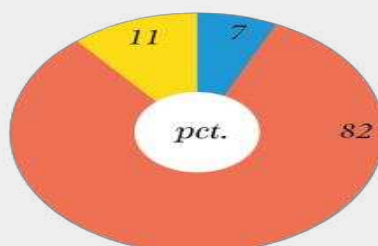
Lærernes oplevelse af folkeskolereformen

- Helt eller delvist uenig
- Helt eller delvist enig
- Har ikke svaret

Jeg ved, hvordan den understøttende undervisning, som bliver indført med folkeskolereformen, skal udføres i praksis.

Jeg føler mig godt klædt på til at håndtere de nye opgaver, som folkeskolereformen medfører.

Få måneder før folkeskolereformen træder i kraft, er lærerne stadig i tvivl om, hvad den kommer til at betyde.

Kilde: DR Nyheder, april 2014.

I Kolding lægger lærerforeningens kredsformand, Anders Petersen, ører til de samme frustrationer fra sine medlemmer. Mens skolelederne har gravet sig ned i logistikken, bliver lærerne stadig mere bekymrede for hverdagen efter ferien. Men der er ikke tale om reformmodstand, understreger

Anders Petersen. Bekymringerne handler først og fremmest om de nye arbejdstidsregler, som betyder, at skolelederne fremover kan bestemme, hvornår lærerne skal være på arbejde.

”Reformen har gode elementer, men de drukner i rigide arbejdstider og frustrationerne over, at vi som lærere blev kørt over af KL under overenskomstforhandlingerne sidste år. Tilliden til politikerne er væk, og lærerne hænger med mulen,” siger Anders Petersen og fortsætter: ”Jeg ville lade skåltalen ligge i jakkelommen, hvis jeg var minister.”

Det ville Anders Jakobsen også. Han er professor i uddannelse på Malmö Universitet og har ikke meget til overs for det politiske håndværk bag den danske reform. I Sverige ved de kun alt for godt, hvad der sker, hvis politikerne gennemfører reformer, som lærerne ikke bakker op om. Så bliver de ikke til noget.

”Erfaringerne fra Sverige viser, at implementeringen mislykkes, hvis lærerne ikke er med. Og når man vælger at tage et overenskomstslagsmål, samtidig med at man laver reformen, beder man nærmest om, at lærerne kører den ud over afgrunden bagefter,” siger Anders Jakobsen.

Professoren mener, der er god grund til at frygte, at Danmark kommer til at opleve ”svenske tilstande”: Lærerfaget bliver affolket, fordi de erfarne lærere skifter job eller går fra i utide, og de unge løber langt uden om læreruddannelsen.

Tal herhjemme kunne tyde på, at han får ret. Ansøgerfeltet til landets seminarier var 14 pct. mindre sidste år i forhold til året før, og i en undersøgelse, DR Nyheder foretog blandt 842 tilfældigt udvalgte lærere i april måned, svarede 65 pct., at de overvejede at forlade lærerfaget. 63 pct. af dem pegede på reformen som den væsentligste årsag bag overvejelserne.

Overophedning i klasseværelserne

Den svenske professor er ikke alene om at kigge skeptisk på det politiske håndværk. Lejf Moos, som forsker i ledelse på DPU, vender også tommelfingeren nedad. Regeringen har sat en kulturrevolution i gang, som kommer til at plage skolerne, længe efter reformen er trådt i kraft:

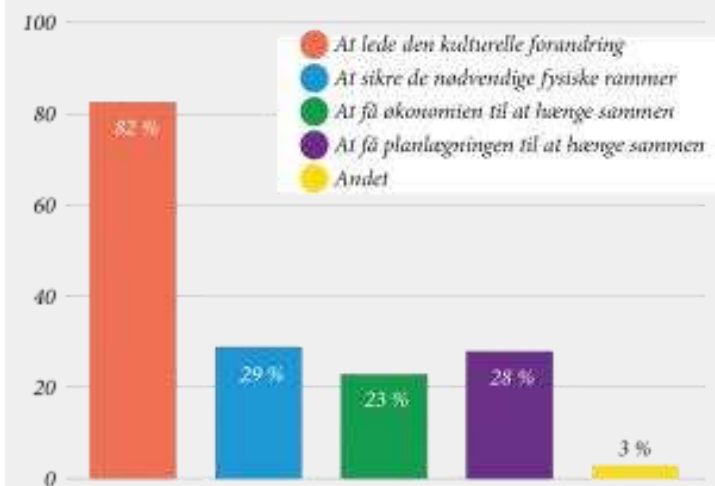
”Lærerne har været vant til at kunne planlægge deres arbejdsdag selv. Nu skal lederne bestemme, og det er en ufattelig stor forandring. Hele 8-16-tankegangen er fuldstændig fremmed for dem, så ledelsen må være samarbejdsvillig og gelinde, hvis det hele ikke skal rasle fra hinanden,” siger Lejf Moos.

Lederne ser samme problem tårne sig op, viser en undersøgelse, Mandag Morgen foretog sidste år blandt 527 skoleledere. 82 pct. udpegede den kulturelle forandring som den største udfordring ved at lede reformen. *Se figur 2.*

Kulturen er den største udfordring

Figur 2 | Forstør

Hvad mener du er de væsentlige ledelsesudfordringer i forbindelse med, at du som leder skal implementere den nye folkeskolereform?

Selv om den nye folkeskolereform udfordrer økonomien og planlægningen på landets folkeskoler, er det dens effekt på kulturen, der opleves som den største udfordring blandt skolelederne.

Kilde: Skolelederforeningen og Mandag Morgen.

Forhenværende professor i psykisk arbejdsmiljø Tage Søndergaard Kristensen spår reformen en svær gang på jorden:

”Alle skal finde sig til rette med heldagsskolen og faste arbejdstider. Det var den slags, man havde i industrisamfundet, og nu har man af uransagelige grunde genindført det i skolerne, hvor den slags arbejdstidssystemer passer virkelig dårligt til opgaven,” siger han.

Ifølge Tage Søndergaard Kristensen er heldagsskolen og de faste arbejdstider dog kun en del af problemet. I virkeligheden udsætter man skolerne for alt for mange forandringer på for kort tid. Han ser flere store dagsordener, der trækker tænder ud på skolen: Skolereformen, den nye arbejdstidsaftale, samarbejdet med pædagogerne og inklusionsloven. Hver del er isoleret set en overvældende udfordring, forklarer han, men især inklusionsloven giver anledning til bekymring:

”Inklusionsdagsordenen ville alene være en tilstrækkelig udfordring mange steder,” som han formulerer det.

Inden 2015 har regeringen et mål om, at 96 pct. af alle danske folkeskoleelever skal gå i en almindelig folkeskoleklasse. I dag er skolerne nået op på 94,8 pct., men selv om man er godt med, mangler man stadig at inkludere ca. 7.000 børn med særlige udfordringer.

Både hos kredsformand Anders Petersen i Kolding og tillidsrepræsentant Stine Thyge Jakobsen i Frederikssund kæmper man med inklusionen. Anders Petersen forklarer, at lærerne i hans kreds ikke føler, de har værktøjerne til at håndtere inklusionen. I Frederikssund har de næsten opfyldt deres målsætning, men Stine Thyge fortæller, at det ikke har været let:

”To af børnene har vi stadig problemer med at få ind i en klasse, så de har stadig deres egen, og arbejdet fylder stadig rigtig meget i de klasser, hvor vi har inkluderet børn, der førhen gik på specialskole. Både for lærerne og børnene,” siger hun.

Tage Søndergaard Kristensen, som har studeret andre store reformer i den offentlige sektor, forklarer, at kombinationen af lærernes modvilje og det hastige forandringstempo kommer til at spænde ben for reformen:

”De steder i verden, hvor man har de bedste offentlige skoler, har man baseret dem på det lange seje træk, hvor man har opbygget en undervisning med fokus på kerneopgaven, med høj grad af tillid og gensidig respekt og med en lærerprofession, som møder respekt i samfundet,” forklarer Tage Søndergaard Kristensen.

Dumpet i skoleforandring

Et af de steder er provinsen Ontario i Canada. Tilbage i 2003 flygtede ressourcestærke elever i hobetal fra det offentlige skolesystem, karaktererne raslede ned, og lærerne sagde deres job op efter en bølge konflikter med politikerne. Den nyvalgte guvernør, Dalton McGuinty, gav skolesystemet højeste prioritet, fuldstændig som statsminister Helle Thorning-Schmidt (S) gjorde det i sin åbningstale om 13-årige Emil i 2012. Og det virkede. I dag bliver Ontario fremhævet som et mønstereksempel på, hvordan et godt skolesystem kan skrues sammen, og hvordan man gennemfører omfattende reformer af uddannelsessystemet. Undervisningsminister Christine Antorini (S) og Folketingets uddannelsesudvalg var da også på besøg i regionen i 2012 for at få inspiration til den danske reform.

Dalton McGuinty forklarer Mandag Morgen strategien bag Ontarios succes i fem principper:

1. Reformen må ikke være en modedille eller en snuptagsløsning. Den skal være godt forberedt og stærkt finansieret.
2. Reformen skal bygge på internationale erfaringer og forskning.
3. Lærerne skal være med.
4. Lærere og ledere skal efteruddannes og have kurser, så de har de rette evner til at håndtere opgaven.
5. Reformen skal indføres i et overkommeligt tempo, så lærerne og skolelederne kan følge med og nå at vænne sig til forandringerne.

Derfor sad lærerne med ved bordet under alle forhandlingerne, og der blev bygget nye skoler, investeret massivt i efteruddannelse og ansat flere til at undervise. Vigtigst af alt var det, at lærerne skulle drive reformen, forklarer Dalton McGuinty:

Dalton McGuinty, guvernør, Ontario

”Politikere arbejder ikke i et klasselokale, det gør lærerne. Så hvis du vil have forandringer igennem, må du tage dem seriøst og få dem med,” siger han.

Og hvis du tager lærerne og skolen seriøst, arbejder du også langsigtet og strategisk med reformerne. Du tager små skridt, fortæller han:

”Man skal forandre en smule ad gangen. Alle mennesker er trygge vanedyr, så du kan ikke lægge hele deres hverdag og deres arbejdsrytme om på én gang. Du tager et skridt ad gangen, og når du lykkes, tager du det næste. På den måde får du også folk med dig. Når de kan se, forandringerne virker, vil de gerne være med. Men hvis du drukner folk i reformer, drukner reformerne med dem,” siger Dalton McGuinty.

De første tre år brugte man på at udbygge og renovere skolerne, så rammerne var i orden, efteruddanne lærere og ansætte flere lærere, hvor de manglede. Da det var på plads, gik man i gang med at åbne skolen mod omverdenen, som også den danske folkeskole er i gang med. Men hovedbudskabet er, at man skal lade både skoleledelserne og fagforeningen være med til at sætte tidshorizonten for, hvor hurtigt forskellige dele af reformen skal gennemføres

Dalton McGuinty vil ikke udtale sig om den danske reform, men det vil professor i uddannelse fra Malmö Universitet Anders Jakobsen til gengæld gerne:

”De internationale erfaringer taler deres klare sprog: Lærerne skal være med, forandringerne skal ske i et overkommeligt tempo, reformerne skal bakkes op økonomisk. Det lader til, at man har misset alle pointerne i Danmark,” siger han.

Ekspert i arbejdsmiljø Tage Søndergaard Kristensen giver ham ret:

”Den danske reform er en hovsa-reform, der gennemføres over hals og hoved og uden ejerskab fra den vigtigste gruppe, som naturligvis er lærerne. En lang række politikere og andre har været ude med beroligende udtalelser om, at lærerne nok skal samarbejde, når det først går løs, men de har desværre ikke noget at have det i. Man kan ikke beordre folk til at føle sig respekterede eller til at føle medejerskab.”